

ZÁPISKY

OBJEVY

*Nebylo na světě ještě velké školy, která by
neměla lásky ke skutečnému faktu.*

John Ruskin

Tyto poznámky nejsou pro tisk, ale pro mě. Viděl jsem 5
a procítil ve svém životě mnoho a téměř nic jsem nezapo-
mněl. To však pro umělce nestačí. Zažitý dojem zdaleka
září jen jako světelné jádro lampy v mlhách. Procítíš ho,
— ale jen ty, jen ty, který si vzpomínáš. A nenajdeš už
slova, kterým bys jej vybral ze svého srdce, aby bylo živé 10
a objektivní jako dítě. Neboť pravé slovo pro tyto nepatrné
objevy (a jejich půvab a hodnota leží právě v těchto pra-
vých slovech) razí přítomná chvíle. Proto si je zapíšeš, —
dokud budu jimi ještě teplý. Samy o sobě nemají hodnoty,
— mimo pro mě. Kdybych ale jedenkrát chtěl sevřít život 15
do většího, uměleckého díla, — neobejdu se bez nich a
snad mi v lecčems pomohou. Tato pořádnost zavání účet-
nictvím, ale život mi odpustí. Neboť jsou tu i jiné po-
hnůtky.

DÍVKA

20

Když jsem šel předevcírem Držovskou ulicí, šlo proti
mně děvče. Kostkovaný šáteček, kabelu, nepokrytou hla-
vu. Já jsem měl nový kožený kabát, který se leskl (slunce
svítilo) krásně a způsoboval, že jsem se cítil hezkým a
mladým a že jsem dokonce hledal i ty, kteří by to zároveň 25
se mnou mohli konstatovat. Tato dívka viděla mě hned
zdaleka — (kabát svítil). Když se blížila, sklonila hlavu.
Krásně, cudně a *nutně*. Byla to dívka sotva odrostlá pubertě,
a pod jejím barchetovým šátkem bylo tělo tak panenské,
že jsem zapomněl na svůj kabát, sebe a viděl jenom ji. 30
Jak jsem poznal, že se v ní cosi děje? Její hlava byla v ten
okamžik tak těžká, jako by se jí do ní všechna krev na-

hrnula. Včera by šla kolem a dívala by se na mě klidně jako na telegrafní tyč, protože byla dítě. Dnes náhle poznala, že je na světě muž, protože ona je už dívka. A kdesi hluboko instinktivně dohadovala se, co to je. Proto ta krev, tíha a sklopený zrak a nutnost. Ale náhle jsem postřehl vedle nutnosti i sílu. Byla už blízko. Kořínky měkkých vlasů kol spánku bořily se do zardělých lící. Jde kolem mě — a (sílo!) zvedá hlavu, strašně síly je potřebí, aby ji zvedla, a podívá se na mě (neboť to už si od počátku umiňovala, že to musí udělat) rudá, s očima násilně rozervěnými.

Pozdrav tě bůh, děvče, — možná, že jsi ve mně uvidělo poprvé muže. Necht' je z tebe dobrá bojovnice, neboť dnes jsi byla statečná.

15

ZEDNÍCI

Zedníci líčí fasádu fabrikantovy vily. Jsou dva a stojí s dýmkami v ústech na nízkém lešení. Jeden starý, druhý mladší a oba mlčí. Pod lešením jde naporáděná židovka, široká jak bečka.

20 Mladší se na ni koukne, ždůchne staršího a povídá (ne vesele, to je to divné, ale jaksi strašně věcně):

»Ta má lýtka jako má stará stehna.«

MARTIN

25 Prof. Jeřábek dnes vypravoval o jakémsi Valachu Martinovi, jakémsi moravském cowboyovi, který rozbíjel čelem na stole narovnané ořechy na padrt. Židovi, když byl si od něho vyžádal pálenku, — vracel ze sklenice jen spodek, neboť ji celou rozkousal, ač byla ze silného skla.

Tento Martin zúčastňoval se rád praček při zábavách.

30 Jedna pračka měla velmi pěkné rozuzlení.

Chlapci se bijí a jsou v nejlepší ráži, když zazní klekání. Chlapci — chtěj nechtěj, — přece jsme jenom křesťané a

dělají něco od malička, to není jenom návyk — sundají čepice, sepnou ruce a počnou se zbožně modlit. Prof. Jerábek si snad myslel, že je to výsměch Bohu, ale já myslím, že je to velká, prostá a nesmírná zbožnost, a ani by mě nemrzelo, kdyby potom prali se dál.

5

POZNÁMKY Z NEMOCI

5 *Ó tího choroby, je nejtěžší z tvých ran,
že člověk bolestmi je k sobě připoután
a v potácivých dnech, jež jdou a neví kam,
je sebou obklopen a v sobě strašně sám.*

ÚVODEM

10 Největší bolestí a neřestí choroby je, že nutí člověka,
aby myslil jen na sebe, strachoval se jen o sebe a pozoroval
jen sebe. Celý vesmír zúží se mu na jeho vyhublé tělo a
co může být v tomto chudém a bolestném kosmu než zase
bída a bolest! Poněvadž myslím, že existují jiná, závaž-
nější utrpení než tato osobní, — stydím se, když přece
jen tato choroba, která se ztrácí ve světě jako stín jednoho
listu, — mi zaclouňuje vše. Toto by byla premisa první.

15 Trápil-li mě kdy nějaký problém nebo bolest anebo
i radost (každá silně vnímaná radost působí konec kon-
cům utrpení), pokoušel jsem se vší její mučivosti zbaviti
tím, že jsem ji odpoutal od svého nitra a postavil mimo
sebe tak, že mohla i beze mě žít vlastním životem. Lite-
20 rárně řečeno: objektivisoval jsem toto mučící subjektum,
co možná nejdefinitivněji pověděl jsem souhrn všech sta-
vů, dojmů, postřehů, z nichž se skládalo. Čím definitivněji
pak jsem to učinil, tím bolest počala méně trápit a pro-
blém méně mučiti. Neboť na světě je *míra* všech věcí a
25 nelze ji rozmnožovat. Způsobím-li, že žije jedna bolest
mimo mě, — nemůže už táž bolest žiti ve mně. — Toto
je premisa druhá.

Závěr logický:

30 Tyto poznámky ze své nemoci píši proto, abych se od
ní osvobodil.

*

Dnes v noci jsem měl zase vysokou horečku a po fenacetinu spal jsem do 3 hodin. Potom mě zimnice probudila, vzal jsem nový prášek, ale už jsem neusnul. Byla ohromná vichřice a já mám vichřici rád. To je, jako by člověk dostával křídla, i když leží v posteli, i když nemůže kroku udělat. Asi do páté hodiny jsem létal v tomto vichorném pokoji po všech světech a všech myšlenkách. Bylo to kus osvobození, — díky pyramidonu. 5

Potom jsem si vzpomněl na Prahu. Nevím proč, ale snad nejvíc proto, že v tuto dobu někdy jsem se vracíval domů z putyk a že mi v tu dobu jevila se vždy fantasticky a pochmurně. Viděl jsem ovocný trh. První vozy se zeleninou rachotily po dlažbě. Bylo vlhké šero, které se na vše věsilo a vše rozleptávalo jako mokrá řez. Bylo velmi pusto a osamělo. Několik opilců potácivě, jako netopýři vrávoralo náměstím. Byli fantasticky opilí. Nad zelenavými hlávkami zelí a temně rudými kerluby (svítlo to jak polozhaslé lampiony) civěly krabaté tváře prodavaček. Ty zdály se zase fantasticky střízlivé. Věže rozplývaly se v mlze a domy černě se potily. V jednom okně viděl jsem světlo. Tato světla v oknech hořící pozdě k ránu vypadají jako sklenka kalného vína a působí bezútěšně. Člověk si představí bachraté, rozházené peřiny, pokoj plný zvětralého puchu, nevyspalé a opuchlé tváře a je mu špatně od žaludku. Anebo naopak, protože je mu špatně od žaludku, vidí svět bezútěšný jako to okno, fantastický, mlhavý, neskutečný a strašidelný jako těžký sen, — a věru, když jsem ho tak živě viděl, tož to bylo v polosnu, který mučila v podvědomí jedna zlá myšlenka: že ráno přijede maminka a že po 4 měsících léčby najde mě zase tak zpustošeného jako tenkrát, když mě sem přivezla, — ba víc, — tenkrát jsme věřili v naději. 10 15 20 25 30 35

*

K ránu jsem usnul. A hle, — octl jsem se na Sv. Kopečku, nebo lépe řečeno na cestě ze Svatého Kopečka. Přemýšleli o paralele tohoto snu s předešlou vidinou, nacházím ter- 35

tium comparationis v tom, že v obou těchto okamžicích bylo mi smutno a bezútěšně. Vždycky, když jsem opouštěl Sv. Kopeček, sídlo mého štěstí a mládí, vždy mi bylo hrozně smutno a nejvíc už za kostelem na cestě s kopce, 5 neboť tu ještě žlutavý kostel a zelené lesy držely celé mé srdce. A tak jsem šel s tohoto kopce a asi uprostřed potkal jsem nebožku stařenku Skládalovou. Byla vyhublá jako tenkrát před svou smrtí, měla strašně černé hedvábné šaty, brýle s černou obrubou a černé oči. Skoro bych řekl, 10 že vypadala mrzutě. Dívaje se na její pergamenovou líc, náhle jsem si uvědomil, že jsem nemocen, že mám snad tyfus, a ptal jsem se:

»Stařenko, jdete si pro mě?«

Byl jsem si jist, že řekne ne, ale ona řekla ano. Potom 15 jsem spadl ústy k zemi a cítil jsem, jak mi ona šlape na hlavu. Ústa jsem měl otevřena, zakousnul jsem se hluboko jimi, cítil jsem tvrdou chuť země a měl jsem při vši té hrůze jakýsi kosmický pocit, že »mám svět v zubech«. Konečně co jiného je smrt než to, že máme svět v zubech.

*

20 Potom se náhle sen změnil, ale nezměnilo se prostředí. Já jsem ožil a šel zase s kopce a stařenka zmizela. Šel jsem dolů a náhle na pravé straně, směrem k Samotiškám, tekla řeka po svahu kopce a k ní blížili se dva poutníci, kteří mi připadali známí. Nevím, jak jsem k tomu přišel, 25 ale už je tomu tak, — objevil jsem v nich bratry Čapky. Vykračovali si vesele a právě se chystali přebrodit řeku, když jsem na ně z jakési literární kolegiality zavolal:

»Bratři Čapci!«

30 Oni, ač slyšeli, tož se neohlédli. Vysvětloval jsem si to tím, že jsou tak světoznámí a že kdekdo na ně volá a že je to jenom musí vztekat a proto si křiklounů nešímají. Po- něvadž jsem se však za »kdekoho« nepovažoval, volal jsem ještě jednou. A tu oni, aby úmyslné přeslechnutí tím dů- razněji dali najevo, jali se zpívati a pobrnkávati rukama,

jako by v nich měli kytaru. To už byli uprostřed potoka a plovali statečně. Zavolal jsem po třetí:

»Bratři Čapci, — to jsem já, Jiří Wolker.«

Tu se teprve koukli nahoru a různolící Karel, plovaje naznak, mi povídá srdečně:

»To jste vy, — pro vás jsem se už naplakal.«

Těšilo mě, že ví, že jsem nemocen, a z vděčnosti přidal jsem se k nim, že s nimi půjdu ještě na vrch, ač jsem pochyboval, že tam dojdu, neboť jsem si zase uvědomil, že mám plicní katar a 39°. Ale za družného hovoru došli jsme nahoru. Kostel nahoře už ovšem nebyl, nýbrž jakýsi kastel, což mě vůbec nic nepodivilo. A v tom kastelu s žlutými, karlštejnskými zdmi bylo různých lidí, počínajíc sedláky, vojáky až po jakési výletníky, kteří si prohlíželi starožitnosti s anglickým zájmem. Viděl jsem tam i halapartny i pana kastelána, který byl hladce oholen. Potom se mi bratři Čapkové ztratili a poslední, co jsem od nich slyšel, bylo, jak se ptali kastelána: »Můžete nám dát pokoj? Ale ne s balkonem.« (Ó ty Poljanko!) — Potom jsem se probudil a zjistil jsem, že jsem oba sny snil ½ hodiny.

25. X. 23

*

La mort? Sans elle l'éternité n'apparaîtrait nouvelle.
Tuto větu si říkám už pět dní, aby mi přešla do krve.